

Henning Sander Andersen

Ramsherred 58 - DK-5610 Assens - E-mail: hsa@privat.dk - Tlf. 6471 3025 - Mob. 2684 1679

4. maj, 2018

MINDETALE FOR BEFRIElsen 2018:

Når man nu er årgang 1934, så en meget stor tak til Preben Find og Toldstrup Selskabet, fordi I har stået for at genindføre denne smukke tradition, at vi her i Assens fejrer 4. maj for, for mig, og sikkert mange andre i min aldersklasse, så er dét, *den rigtige frihedsdag efter Besættelsen !*

Officielt, var det jo først den 5. maj, kl. 8 om morgenen, de tyske tropper overgav sig, men når man oplevede dette vidunderlige, *så er det altså den 4. maj !*

Kom heldigvis til Assens i 1964, som eksportchef i Plumroses Mejeriafdeling, som de flyttede til S.F. i Ebberup, men er oprindeligt københavner, fra "Skydebanegade – den pæne gade på Vesterbro" – som der er skrevet en bog om – og havde en utroligt spændende dag den 4. maj, hvor jeg om eftermiddagen havde været i byen med min far, og hvor vi sluttede i Tivoli, men hvor det *ikke* var hyggeligt at se, alt det herlige der var ødelagt, bl.a. den smukke koncertsal, grundet den modbydelige Schalburgtage den 25. juni, året før !

Oplevede imidlertid, at vi danskere troede det snart var slut, og *bl.a. turde drille tyskerne !* Vi var en tur i en danserrestaurant, hvor jeg fik en sodavand og min far en Carlsberg, og hvor jeg ikke glemmer, selvom jeg kun var 11 år, at til trods for der var en del tyske soldater i lokalet, så når orkesteret afsluttede et musikstykke, så hamrede trommeslageren *Bom – bom - bom – boom !* Signalet fra den danske radio i London, når vi om aftenen hørte deres nyheder.

Den 4. maj om aftenen var dejligt vejr, og efter middagsmaden var min far og jeg på gaden, hvor også en hel del andre fædre havde deres drenge med, og vi knægte løb så rundt og muntrede os, medens fædrene og andre voksne herrer, der var kommet ned fra lejlighederne, stod i flere grupper i gaden, og drøftede at: *"Nu må det sgu da snart være slut !"* – for vi kunne jo ikke undgå at høre hvad de sagde, og så skete der noget vidunderligt :

Kvart i 9, var der pludseligt en dame oppe på tredje sal, som hamrede sine vinduer op med et sådant brag, det var et under ruderne ikke revnede ! Hun lænede sig så ud over gesimsen – rakte armene ud til siden – og råbte: "De har overgivet sig ! – De har overgivet sig !" – og så fik min far og jeg travlt !

Vi skyndte os selvfølgelig, op ad trappen til vores herlige 4sals hjørnelejlighed, og så skete der noget, der ellers aldrig skete, at min stakkels mor fik en mindre balle, fordi hun ikke havde åbnet for radioen, for den gang, så skulle rørene i den, jo have lidt tid til at varme op, men da den så var varmet op, fik vi den herlige meddelelse, som jo blev gentaget hele aftenen:

"Generalfeltmarskal Montgomery, har netop meddelt, at de tyske tropper i Holland, Nordvesttyskland og i Danmark, har overgivet sig ! Jeg gentager"

Men gentagelse hørte vi ikke, for vi skulle jo selvfølgelig blot ned på gaden igen, og så kom der liv i tingene ! Skydebanegade ligger mellem Sdr. Boulevard og Istedgade – gaden der aldrig overgav sig, under Besættelsen – for i løbet af ingen tid, var der hundredvis af folk nede, og Frihedsbevægelsen var hurtigt ude ! Det varede nemlig ikke så længe, før en mindre varevogn landede, og ud sprang fire mand med stålhjelm og Frihedskæmper armbindet, som vi nu så for første gang. De tre var i civil, og havde hver en MP under armen, medens den fjerde var en ung politimand, der boede på den anden side af gaden, men som havde været så heldig ikke at blive taget til fange den 19. september, 1944, og blive sendt i Buchenwalde koncentrationslejren.

Han var i sin flotte uniform, med nypudsede ridestøvler og pistol, og så fik vi svar på et mysterium der havde været et stykke tid, nemlig manglende mælkeflasker ! Den gang, var mælk i 1 liters flasker, og når bydrengene fra det lokale ismejeri, om morgenen bragte morgenbrød og mælk ud i ejendommene, så hvis man havde bestilt to liter mælk, skulle der stå to tomme flasker til bydrengen, men de havde ofte manglet, de seneste måneder. Viste sig nu, det var politimanden og hans gruppe der havde taget dem, og de var nu fyldt op med benzin, hvor det fortaltes der i hans kælderrum, havde været næste 300 liter, og det var noget af dette, man nu kom og hentede.

Og så blev jeg sur på min far, for jeg måtte altså ikke gå ud på Istedgade, hvor vi var nede ved den, og bl.a. så de unge gutter, som var klatret op på taget af sporvognene – ak ja ! I Skydebanegade var der bestemt også liv i den, hvor mange med det samme havde sat stearinlys i vinduerne, hvad vi ellers ikke måtte i mørke, for der skulle jo være sorte mørkelægning gardiner for dem, men nu var der mange af gardinerne der var af papir, som "mistede livet", da folk kastede dem ud ad vinduerne, og de blev så brændt af nede på gaden – en utroligt herlig og spændende aften, som man bestemt aldrig glemmer !!!

Besættelsen, var desværre også på mange områder, en sørgelig tid, men vi danskere kan være stolte af, at på grund af vores ret så store, og meget tapre undergrunds bevægelse, blev vi anerkendt som Allierede, et herligt budskab vi også hørte fra London radioen, den 11. maj, 1944 – altså et år før befrielsen !

Frihedskæmperne begyndte for alvor i 1942, hvor det første vi hørte om, var den berømte "Churchill gruppe" af gymnasieelever og andre unge oppe i Aalborg, hvor nogle blev taget til fange af tyskerne, i forbindelse med de lavede forskelligt mod den for tyskerne særdeles vigtige lokale lufthavn, som i vid udstrækning blev brugt til mellemlanding af deres fly til eller fra Norge, for den gang kunne de jo ikke flyve så langt.

Men noget der for alvor fik sat gang i tingene var, da R.A.F. bombarderede Burmeister & Wains berømte dieselmotorfabrik på Holmen i København, som jo desværre blev tvunget til at levere deres motorer til Hitlers Ubåde. Det skete den 27. januar 1943, hvor 9 af de berømte Mosquito fly fløj lavt hen over Danmark i sne – noget der gjorde at tyskerne blev snydt, fordi briterne ikke kunne kende kortet, før de kom til Stevns, og fløj så nordpå, men det havde fået tyskerne til at tro, det var nogle fly der var på vej mod deres eget land.

Bomberne var virkelig hårde ved B&W, men ulykkeligvis var der 4 bomber der faldt et par sekunder for tidligt, så de ramte beboelseskvarteret på Christianshavn, så desværre mistede vi nogle civile også, hvor vi mistede 8 dræbte – 25 blev hårdt sårede og 43 lettere sårede. Særdeles sørgeligt, men – *som sagt – dette vigtige var med til, at der for alvor kom gang i sabotagen og andet ødelæggende mod virksomheder, som leverede varer til tyskerne, så de Allierede ikke behøvede at bombe hos os, før R.A.F. det sidste halve år før Befrielsen, bombede tre Gestapo hovedkvarterer.*

Først Universitetet i Aarhus den 31. oktober 1944 og Shellhuset i København den 21. marts 1945, og endeligt husmandsskolen i Odense den 17. april 1945, hvor 9 blev dræbt, *men det vi aldrig glemmer er Shellhuset, hvor der jo skete det totalt ulykkelige, at det også gik ud over Jeanne d'Arc pigeskolen på Frederiksberg, bl.a. fordi der ikke blev blæst luftalarm, før det hele var overstået !*

R.A.F. Mosquito bomberne var i tre grupper, som fløj meget lavt, og desværre skete der dét, at lederen af gruppe to, hans venstre vinge ramte et lystårn på Københavns godsbane, så flyet svingede 90° til venstre, og måske for at lette det, kastede han straks tre bomber, som landede på Sdr. Boulevard og en lejligheds ejendom på gaden, hvor de to eksploderede, og det kostede desværre 11 mennesker livet. *Det var selvfølgelig frygteligt, men det på Jeanne d'Arc skolen var ufatteligt grusomt !* Da flyet nærmede sig, var et frikvarter netop færdigt, og som altid den gang, stillede klasserne op i geledder, og blev så af den vagthavende lærer kaldt ind, én ad gangen, men da lærer-nonnen der havde vagten opdagede flyet nærme sig, råbte hun med det samme: *"Ned i kælderen"*, og det gjorde børnene så, men ubegribeligt, så mistede vi 86 af børnene og 18 voksne – i Skydebanegade desværre vores legekammerat *Lille Tove*, som var elev derude – ak ja ! *Krig når det er allerværst !*

Men tilbage til Frihedsbevægelsen der som sagt gjorde et fantastisk arbejde, og hvor vi lokalt kan være meget stolte af *Toldstrup*, som ledede de mange grupper i Jylland, *der modtog hvad der kom fra himlen ned* – altså containere i faldskærme, som indeholdt våben, ammunition og sprængstof, og hvad Frihedsbevægelsen ellers havde behov for, og grupperne gjorde et fantastisk arbejde, for hvor de Allierede måtte regne med i gennemsnit at miste 50% af det, de kastede ned til alle de besatte lande, *så i Jylland var det kun 20% ! Derfor forlød det, at Toldstrup blev anset, som Europas modtagechef nr.1 !*

Men lokalt her i Assens, skete der også noget, desværre noget rigtig modbydeligt ! Plums Boghandel blev udsat for Schalburgtage 7. maj 1944 – altså før det skete i Tivoli, men noget der ikke kunne være mere modbydeligt var, da Petergruppen – tyskernes dansk-tyske mordergruppe – myrdede direktør Viggo Hansen den 19. april 1945, tidligt om morgenen – et af tyskernes hævn mord, selvom Viggo Hansen nok ikke havde gjort noget mod dem !

De ville egentligt have myrdet havnefoged Jacobsen, men da der kom lys fra en tysk marinekutter på hans hus, forlod de stedet og kørte i stedet til Kildensmindevej hvor fire af de fem mordere der var med, gik hen til huset. Da de nærmer sig, begynder husets to hunde at gø, så Viggo Hansen vågner og går ned for at lukke hundene ud og gik også selv udenfor, *hvor han desværre så mødte sine modbydelige mordere !*

Og så noget andet grusomt lokalt hvor vi mistede tre borgere, hvor navnene på to af dem, står på stenen, *ligesom Viggo Hansen*, men hvad skete der ?

Heldigvis var det meget få minesprængninger vi kom ud for i de danske farvande, men desværre skete det for os, da postskibet "*Turisten*", der sejlede som færge til Baagø og Brandsø, blev minesprængt ved Brandsø den 2. december 1942.

Postfører Richard Jensen, som også var fører af "*Turisten*" blev desværre dræbt – en meget venlig mand, der var en særdeles afholdt, og havde mange venner både i Assens og på Baagø, *og der var stor sorg, ikke mindst grundet det ufattelige tab hans unge hustru og deres lille datter fik !*

Den anden, der blev dræbt, var overmontør fra det Fynske Kommunale Telefonselskab, *Edward Eliassen*, også en meget velanset borger, som fik særdeles rosende ord fra telefonselskabets ledelse efter dette frygtelige.

Og den tredje vi mistede, var landmand *Kaj Jørgensen*, som i november var kommet til forvalter *Lommer*, på Brandsøgaard. ***Imidlertid kunne det have været blevet endnu værre, for der var yderligere fire passagerer på "Turisten", men de blev heldigvis hjulpet i land af folk på Brandsø.***

Noget andet grusomt under den 2. Verdenskrig var tyskernes ufatteligt, frygtelige koncentrationslejre, hvor to af stenens navne, desværre er nogen vi mistede i dette horrible. Det var dommer *Julius Moritz*, som døde i *Theresienstadt*, men hvor man var meget glad for, at det efter krigen blev muligt at hans lig kunne komme hjem, så han kunne begraves i sit hjemland.

Den anden, var politibetjent *Hans Aage Jensen*, som desværre i Buchenwald fik en så alvorlig sygdom, at vi mistede ham, efter han kom tilbage fra dette frygtelige, *som helt ufatteligt gik ud over en stor del af vort Politi !*

Og førstestyrmand *Julius Jacobsen*, som er nævnt på stenen, var en af de utroligt mange af vore tapre søfolk i handelsflåden, der sejlede for de Allierede, som omkom, da hans skib i september 1941 blev sænket af en tysk U-båd. Allerede som 16årig, kom jeg i 1950 i lære som skibsmægler, og dér, kun 5 år efter 2. Verdenskrig, hørte jeg selvfølgelig utroligt meget om, hvad der var sket, og *hvor de tapre søfolk i handelsflåden er nogle af dem, vi i allerhøjeste grad kan takke for, at vi blev anerkendt af de Allierede, så vi ikke var tyskernes venner, som den radikale Scavenius desværre fik mange i den frie verden til at tro vi var, men hvorfor det ?*

Den 9. april havde vi den radikale *Munch* som udenrigsminister, og op til Besættelsen fik han fra ambassaden i Berlin, *ikke mindst fra vor militærattache kommandørkaptajn Kjølse*n, nogle meget alvorlige informationer om, hvad tyskerne havde gang i, *men alt dette vigtige gav han IKKE videre til resten af regeringen, kong Christian X eller Forsvaret, så vi kunne besættes på to timer !*

Og så gjorde man det, at der blev sendt telegram til alle vore mange handelskibe, der var ude i verden, med ordre om, at de skulle komme hjem, eller melde sig til tyskerne, eller tyskernes venner, men heldigvis så i stedet, meldte de sig næsten alle til de Allierede !

Efter 9. april var *Munck* særdeles upopulær, også hos sine egne, bl.a. grundet han havde tilbageholdt der vigtige fra Berlin, *men hvor han prøvede at udnævne sig til helt – at det var ham vi kunne ”takke” for, at de tyske bombefly der fløj hen over hovedstaden den 9. april om morgenen, ikke kastede deres bomber.*

Han blev derfor afløst af partikollegaen *Scavenius* den 8. juli 1940, og så fik han *mange af dem i den frie verden til at tro, vi var Hitlers venner !* Efter 9. april kunne mange fornuftige mennesker i den frie verden, f.eks. Churchill, godt se, det ikke var meget vi havde kunnet gøre mod Hitlers kampvogne, *men det ødelagde Scavenius totalt med sin ufattelige og unødvendige ”tiltrædelses erklæring”, hvor han roste tyskerne med dette: ”Ved de store tyske sejre, som har slået verden med forbavselse og beundring, er en ny tid oprundet i Europa, der vil medføre en nyordning, i politisk og økonomisk henseende, under Tysklands førerskab. Det vil være Danmarks opgave herunder at finde sin plads, i et nødvendigt og gensidigt samarbejde, med Stortyskland.” - Totalt ufatteligt, at han gjorde noget som dette, som bl.a. blev baggrund for noget sørgeligt for vores handelsflåde !*

Deres norske kollegaer, som også havde meldt sig til de Allierede, måtte gerne sejle under deres eget flag, *men efter Scavenius erklæring, skulle de danske skibe sejle under det britiske eller under det amerikanske !*

Heldigvis ændrede det sig efter 29. august 1943 – den vigtigste dag for Danmark under Besættelsen – *og som vi i år skal fejre 75året for* - hvor tyskerne, som protest mod Frihedsbevægelsens gerninger, nedlagde vores regering og det der var tilbage af vort Forsvar, *og hvor Flåden gjorde det utroligt modige, at de sænkede deres skibe, så tyskerne ikke kunne overtage dem – noget der bestemt også hjalp til med, at vi nu blev set på som Allierede !*

Og 1. Juledag 1943, måtte de danske skibe der sejlede for de Allierede, så sætte **Dannebrog** igen, og hvor jeg hørte fra mange søfolk, som oplevede dette vidunderlige, at man på dagen nærmest afholdt en parade på agterdækket, når man nu igen kunne sætte sit eget nationalflag !

Desværre har vi endnu et navn på stenen, studerende *Niels Engbæk*, som var på universitetet i København, og var kommet med i en illegal gruppe, men desværre blev dræbt ved en vådeskudsulykke – noget der ulykkeligvis skete en del gange, når vennerne skulle sætte sig ind i de nye våben, og måske ikke altid havde den rette instruktør. En af mine spejderkammerater på 12 var tæt på også at blive offer for en vådeskudsulykke. Hans storebror, der var en af vor trops rovere – dem over 18 år – var en aften i sit værelse, ved siden af brorens, i gang med en pistol, sammen med nogle venner, *og så skete det klassiske, kunne man næsten kalde det*. Da en af vennerne skulle aflade pistolen, tog han magasinet ud, men glemte der var en patron i kammeret, så da han trykkede på aftrækkeren gik patronen gennem væggen ind til lillebror, og lige hen over ham, hvor han lå og sov i sin seng, *men han var altså heldig !*

Og nu jeg har nævnt spejderne, var jeg efter Besættelsen meget stolt, da jeg fik at vide, at ikke så få af vore ledere og rovere havde deltaget i modstandsbevægelsen, og vi kan lokalt også være stolte over, det var det samme her på Fyn, hvor vi bl.a. har mindestenen på Hylkedam.

Lokalt kan vi også være stolte, at de mange lokale som var med i Frihedsbevægelsen, hvor jeg på S.F. hørte om den store gruppe i Ebberup under ledelse af Otto Hansen Ottosen - 'kendt som "Jacob" – hans kodenavn, og blev også meget glad da jeg så de herlige billeder fra – vi kan nærmest kalde det *paraden* - i Plums Gård den 5. maj. Utrolig stolt over de mange civile der stod der med deres MP og viste, de havde kæmpet.

Ja – vi kan været stolte over alt det positive, mange af vore landsmænd gjorde for at vi blev anerkendt, men desværre mistede vi også mange, også lokalt – **ÆRET VÆRE DERES MINDE !!!**